

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ,
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Βαθμός Ασφαλείας:
Να διατηρηθεί μέχρι: - 8 ΑΥΓ. 2012

Μαρούσι, 7- 8- 2012
Αριθμ.Πρωτ. 91015/ ΙΗ ΕΞ
83565-εισ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Ταχ. Δ/ση : Α. Παπανδρέου 37
Τ.Κ. – Πόλη : 151 80 ΜΑΡΟΥΣΙ
Ιστοσελίδα : tke@minedu.gov.gr
Τηλέφωνο : 210-344 2320
FAX : 210-344 2365
ΕΦΙ

ΠΡΟΣ: Τη Βουλή των Ελλήνων
Διεύθυνση Κοινοβουλευτικού
Ελέγχου
✓ Τμήμα Ερωτήσεων

ΚΟΙΝ: Βουλευτή κ.
-Σπυρίδωνα Άδωνι Γεωργιάδη
(Διά της Βουλής των Ελλήνων)

ΘΕΜΑ: «Απάντηση στην Ερώτηση
με αριθμό 231/18-7-2012»

Απαντώντας στην Ερώτηση με αριθμό 231/18-7-12 την οποία κατέθεσε ο Βουλευτής κ. Σπυρίδων Άδωνις Γεωργιάδης σχετικά με τις παρατηρήσεις σε φωνολογικού τύπου φαινόμενα που περιέχονται στη Γραμματική της Ε' και ΣΤ' Δημοτικού, θα θέλαμε καταρχάς να δηλώσουμε ότι η πολιτική μας βούληση είναι να επανεξεταστούν από το ΙΕΠ εντός του σχολικού έτους 2012-13 τυχόν προβλήματα που προκύπτουν στη μαθησιακή διαδικασία με βάση τα προγράμματα σπουδών και τα σχολικά βιβλία.

Είναι απολύτως εύλογο καθετί που αφορά στη γλώσσα να προκαλεί γενικότερη συγκίνηση, ακόμη και ακραίες αντιδράσεις, διότι η γλώσσα ενός έθνους και ιδιαίτερα του ελληνικού έθνους ανήκει στα ιερά του.

Πιστεύω ότι η επιστημονική ορθότητα αποτελεί τη μόνη βάση για την ορθή εκπαίδευση των Ελλήνων μαθητών, όσο και για την προάσπιση της Ελληνικής Γλώσσας. Όπως μας έχει γνωστοποιηθεί από το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, του οποίου τις απόψεις σας παραθέτω, τα φωνολογικού τύπου φαινόμενα που περιέχονται στην εν λόγω Γραμματική της Ε' και ΣΤ' Δημοτικού έχουν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

« α) Στηρίζονται σε παλαιότερες παραδοσιακές αντιλήψεις για το γλωσσικό φαινόμενο και τον τρόπο ανάλυσης και περιγραφής του.

β) Δεν λαμβάνουν υπόψη τη θεμελιακή διαφορά μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου που ανέδειξε και υιοθέτησε η σύγχρονη γλωσσική επιστήμη

ήδη από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα (Saussure 1916) και ιδίως μετά την εργασία του Trubetzkoy (1939) για τις Αρχές της Φωνολογίας.

Στην προκείμενη όμως περίπτωση, οι ενστάσεις που έχουν διατυπωθεί αντλούν τα επιχειρήματά τους από τη κριτική από μία σελίδα της Γραμματικής της Ε΄ - Στ΄ Δημοτικού, (και η οποία είναι ήδη από το 2008 εγκεκριμένη από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο) ειδικότερα στον πίνακα των φωνηέντων και των συμφώνων της Ελληνικής Γλώσσας.

Πρόκειται για μια βάση πολύ στενή για την εξαγωγή του αυθαίρετου συμπεράσματος περί «δήθεν διολίσθησης της εκπαίδευσης προς τη φωνητική γραφή και την υιοθέτηση του λατινικού αλφαβήτου». Αλλά ούτε καθεαυτή ευσταθεί η ένσταση, διότι υπονομεύεται από μια σύγχυση περί την ορολογία και τις βασικές έννοιες της γραμματικής.

Στις ενστάσεις αυτές λανθάνουν δύο αμαρτήματα που τις ακυρώνουν:

Το πρώτο είναι ότι η πρόταση αυτή χρησιμοποιεί τον όρο «φωνήεν», μη διακρίνοντας στο εσωτερικό του τον φθόγγο από το γράμμα.

Αλλά Φθόγγος είναι ο ήχος, και Γράμμα η γραπτή απόδοση του ήχου. (Οι σύγχρονοι γλωσσολόγοι χρησιμοποιούν τους όρους φωνήματα και γραφήματα.) Απόλυτη σύμπτωση Γραμμάτων και Φθόγγων δεν ίσχυσε ποτέ παρά μόνον στην ιστορική αρχή του ελληνικού αλφαβήτου. Στη συνέχεια, καθώς η ζωντανή γλώσσα βρισκόταν και βρίσκεται σε διαρκή αλλαγή, συμβαίνει άλλοτε τα δύο να συμπίπτουν (όπως στην περίπτωση του α, όπου /a/ ακούεται και α γράφεται), άλλοτε όμως όχι (με αποτέλεσμα, λ.χ., /i/ να ακούεται και ει να γράφεται). Η αξία της διάκρισης θα φανεί στη συνέχεια. Στις περιπτώσεις αυτές η σύγχυση πρέπει να αναζητηθεί στην άγνοια ή έλλειψη προσοχής άλλων, και όχι των συγγραφέων του εγχειριδίου.

Το δεύτερο είναι ότι η πρόταση υποθέτει μία γραμματική, κοινή για όλες τις φάσεις της ελληνικής, όπου όλα τα φαινόμενα θα έχουν οριστεί τελεσίδικα και άπαξ και διά παντός με τρόπο ομοιόμορφο και αμετακίνητο.

Το ορθό όμως είναι ότι η μεν γραμματική της αρχαίας όντως γνωρίζει επτά «φωνήεντα» (προσοχή: γράμματα/φθόγγους), αλλά τούτο δεν εμποδίζει εκείνη της νέας (αιώνες αργότερα) να αναγνωρίζει πέντε «φωνήεντα» (προσοχή: «φωνήεντα-φθόγγους», ή καλύτερα «φωνηεντικούς φθόγγους», κατά Τριανταφυλλίδη, στους οποίους αντιστοιχούν δώδεκα «γράμματα»). Όπως και συμβαίνει. Αναλυτικότερα:

Στην αρχαιότητα. Τον κατάλογο των επτά «φωνηέντων» τον διαβάζουμε σε μια αρχαία γραμματική αυθεντία, τον Διονύσιο Θράκα, και αφορά στη γραμματική της Αρχαίας: Φωνήεντα μέν ἐστὶν ἑπτὰ: α, ε, η, ι, ο, υ, ω. (...) Τῶν δὲ φωνηέντων μακρὰ μέν ἐστί δύο, η καὶ ω, βραχέα δύο, ε καὶ ο, δίχρονα τρία, α, ι, υ. Δίχρονα δὲ λέγεται, ἐπεὶ ἐκτείνεται καὶ συστέλλεται. Καὶ ἡ νεότερη

γλωσσολογία επιβεβαιώνει την ύπαρξη επτά γραμμάτων της αλφαβήτου για επτά διακριτούς ήχους. Πολύ αδρά: η αρχαία, ως γλώσσα ποσοτική, διακρίνει 'φωνήεντα' τριών κατηγοριών (μακρά, βραχέα, δίχρονα). (Θα δούμε πόσο κρίσιμη είναι η ποσοτική διάκριση των συλλαβών, μεταξύ άλλων, για τον τονισμό των λέξεων.) Τη διαφορά ποσότητας ο αρχαίος κάποτε την αποδίδει ακόμη και γραφικά: γράφοντας ω στις λέξεις όπου ο φθόγγος /o/ διαρκεί χρόνο διπλάσιο του βραχέος ο, και η στις λέξεις όπου ο φθόγγος /e/ διαρκεί χρόνο διπλάσιο του βραχέος ε. Όχι όμως πάντα: για λόγους οικονομίας, δεν επινοήθηκε ιδιαίτερο γράμμα για το μακρό και ιδιαίτερο για το βραχύ ι· για το μακρό ή το βραχύ α· για το μακρό ή το βραχύ υ. Στην περίπτωση του γράμματος υ, η καταγραφόμενη διαφορά είναι και ποιοτική, εφόσον το /u/ ακουόταν όπως στα γαλλικά lune, ruse, δηλαδή ολότελα διαφορετικά από το σημερινό γράμμα υ, που φθογγικά είναι /i/. Με αυτές τις εξηγήσεις αιτιολογείται πλήρως ο αριθμός επτά.

Στο σχολείο. Έτσι μαθαίνουμε τα «φωνήεντα» και σήμερα, όταν μαθαίνουμε αρχαία (κατά τη «Γραμματική της Αρχαίας» του Μιχ. Οικονόμου, ή του Αχ. Τζάρτζανου, αν προτιμάτε)· έτσι τα διδασκόμασταν οι παλαιότεροι, μαθαίνοντας τον τονισμό της καθαρεύουσας (κατά τη «Γραμματική της Απλής Καθαρευούσης» του Αχ. Τζάρτζανου)· έτσι εξακολουθούσαμε να τα μαθαίνουμε και αφότου, μετά την επικράτηση της δημοτικής, έπρεπε οι λέξεις της να τονίζονται κατά το παραδοσιακό πολυτονικό σύστημα. Κατά την πάγια σχολική πρακτική, και ορθώς ως σήμερα ορθογραφούμε με τρόπο ενιαίο, παρά το γεγονός ότι στο ενδιάμεσο ο 'ποσοτικός' χαρακτήρας των φωνηέντων δεν έχει επιβιώσει, και παρά το γεγονός ότι πρόσφατα σχετικά το συμβατικό πολυτονικό σύστημα έδωσε τη θέση του στο μονοτονικό –αιώνες αφότου ο αρχαίος μουσικός τόνος των λέξεων έδωσε τη θέση του στον λεγόμενο δυναμικό τόνο.

Στη Νέα Ελληνική. Προδηλώθηκε ότι η γλωσσολογία, ήδη από την εποχή της Μεγάλης (ή 'κρατικής') Γραμματικής του Μ. Τριανταφυλλίδη του 1941, προκειμένου για τη Νέα Ελληνική, διακρίνοντας συστηματικά ήχους από γράμματα, ομιλεί για ένα σύστημα πέντε στοιχειακών «φθόγγων», ή μάλλον «φωνηεντικών φθόγγων» ή «φωνημάτων». Έκτοτε καμία επιστημονική ανάλυση της κοινής νέας ελληνικής (και υπάρχει σεβαστή βιβλιογραφία) δεν έχει ανακαλύψει στοιχειακούς «φθόγγους» άλλους πέραν αυτών των πέντε.

Εδώ, όσοι διδάχτηκαν μόνον την παλαιά γραμματική πιθανώς εγείρουν νέα ένσταση: μα εδώ ανακατεύονται γράμματα και «δίφθογγοι». Η απάντηση είναι ότι, στην αρχαιότητα, τα ανωτέρω ονομάζονταν και ήσαν πράγματι δί-φθογγοι, δηλαδή ζεύγη φθόγγων. Στην ιστορική όμως συνέχεια, μονοφθογγίστηκαν, έγιναν μονοί φθόγγοι. Ο σημερινός όρος δίγραμμο (δύο γράμματα για έναν φθόγγο) διακρίνει σαφώς την περίπτωση αυτή από την δίφθογγο, που κατά κυριολεξίαν σημαίνει δύο φθόγγους, «δύο γράμματα για δύο φθόγγους». --Για διευκρινήσεις πάνω στο ότι άλλες είναι οι δίφθογγοι της αρχαίας (και της καθαρεύουσας), και άλλες της νέας, είναι εύκολο να παραπέμψει κανείς στα δύο εγχειρίδια του Τζάρτζανου, ένα για την Αρχαία (σελ. 7, όπου μιλά για

ένδεκα διφθόγγους), και ένα για την Καθαρεύουσα (σελ. 20-21, επίσης ένδεκα), και του Τριανταφυλλίδη για τη Νέα Ελληνική (σελ. 25-26, όπου φαίνεται ότι οι νεοελληνικές «δίφθογγοι» –άσχετες από τα δίψηφα - δεν συμπίπτουν με τις αρχαίες.

Ανάλογα ισχύουν και για τα «σύμφωνα». Η επίμαχη Γραμματική « δεν εισάγει νέα σύμφωνα «μπ, ντ, γκ». Στη σελίδα 36 σαφώς σημειώνονται δι' άλλης γραμματοσειράς και εντός αγκυλών [μπ], [ντ], [γκ], όπως κάνουν οι συγγραφείς της σχολικής Γραμματικής όταν σημειώνουν φθόγγους, που λανθασμένα εκλαμβάνονται ως γράμματα. Άλλωστε πώς μπορεί να εξοβελίζει η νέα γραμματική τα διπλά ξ, ψ (όπως της προσάπτεται), όταν τα καταλογογραφεί μεταξύ των συμφώνων –ως γραμμάτων του αλφαβήτου, βέβαια. Όλα αυτά τα ορίζουν οι γλωσσολόγοι όπως τα διδάσκει η Γραμματική της Ε' -Στ' Δημοτικού, απλά, επιστημονικά και παιδαγωγικά σωστά. Δεν είναι σκόπιμη η επιμήκυνση του λόγου εδώ.

Συμπερασματικά, όλες οι γραμματικές προειδοποιούσαν και ο Μ. Τριανταφυλλίδης τόνιζε: «Είναι βαθιά ριζωμένη η συνήθεια, όταν μιλούμε για φθόγγους να πηγαίνει ο νους μας σε λέξεις τυπωμένες, που μας έρχονται την ίδια στιγμή εμπρός στα μάτια μας, και αυτό μας εμποδίζει να κρίνομε σωστά ό,τι αληθινά προφέρεται» [σελ. 10].

Όπως έχουν επισημάνει ομόφωνα και οι ειδικοί γλωσσολόγοι, ζήτημα για το βιβλίο δεν υφίσταται. Διότι ούτε καινοτομεί ούτε σκανδαλίζει: αυτά διδάσκονται σε όλες τις φιλοσοφικές σχολές της χώρας και στο εξωτερικό. Το βεβαιώνουν οι υπογραφές των 140 γλωσσολόγων σε κοινό τους κείμενο.

Συνοψίζοντας τονίζουμε πως ο θόρυβος που δημιουργήθηκε γύρω από τα φωνήεντα και τα σύμφωνα της Νέας Ελληνικής, είναι αδικαιολόγητος και δεν έχει επιστημονική βάση. Διαθέτουμε άξιους επιστήμονες γλωσσολόγους στα Πανεπιστήμιά μας που μπορούν να προστατεύουν την εθνική γλωσσική κληρονομιά. Πάντα όμως λαός, πνευματικοί φορείς και πολιτικοί πρέπει να επαγρυπνούμε για τη διαφύλαξη της γλώσσας μας».

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

Εσωτερική Διανομή

1. Γραφείο κ. Υπουργού
2. Τ.Κ.Ε.

ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ
Ο ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΣ